

Tanja Trška

Uskrsni ciklus kroz Strossmayerovu galeriju

IVA PASINI TRŽEC, LJERKA DULIBIĆ,
Slike Muke i Uskrsnuća u Strossmayerovoj galeriji, Zagreb,
 Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2014., 156 str.
 ISBN 978-953-154-250-0

Nedavno objavljena knjiga dugogodišnjih suradnica i kustosica Strossmayerove galerije starih majstora HAZU Ive Pasini Tržec i Ljerke Dulibić *Slike Muke i Uskrsnuća u Strossmayerovoj galeriji* nastavlja "ikonografski niz" započet izdanjem *Slike Božića u Strossmayerovoj galeriji* koje su autorice priredile 2007. godine, također u izdanju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Promatrajući djela iz fundusa Galerije s aspekta ikonografije kao polazišne točke, u slijedu od petnaest tema (Molitva u Getsemanskom vrtu, Izdaja i uhićenje Krista, Krist pred Pilatom, Bičevanje Krista, Trnova kruna, *Ecce homo*, Križni put, Raspeće, Prijestolje Milosti, Oplakivanje, *Imago pietatis*, Uskrsnuće, *Noli me tangere*, Uzašašće i Silazak Duha Svetoga) razlažu se ikonografski obrasci ključnih etapa najvažnijega razdoblja Kristova života prije, tijekom i nakon smrti na križu, središnjih tema kršćanstva koje su tijekom stoljeća dobile svoje brojne vizualne inačice. Time su djela koja čine dio zbirke većinom definirane ukusom i odabirima najznačajnijeg sakupljača umjetnina 19. stoljeća, biskupa Josipa Jurja Strossmayera – različitog vremena nastanka, podrijetla odnosno umjetničkih škola – u knjizi objedinjena po ključu narativnoga slijeda njihovih novozavjetnih tekstualnih predložaka, koji su uz druge pisane izvore utjecali na oblikovanje i mijene njihovih prijevoda u likovni jezik tijekom stoljeća. Polazište u odabiru i obradi tema nije, dakle, slika nego pisana riječ, točnije odlomci iz evanđelja kojima počinje

svako poglavlje posvećeno jednoj etapi Kristove Muke, Smrti i Uskrsnuća, a koji podsjećaju čitatelja i promatrača na ishodišta i razloge nastanka za ovu priliku odabranih djela, koja su davno prije no što su ih ljubitelji i povjesničari umjetnosti počeli podvrgavati estetskim, atributivnim i povijesnim provjerama postojala isključivo radi poruke koju prenose kroz narativni ili duhovni sadržaj. Upravo na taj sadržaj i poruku ukazuju poglavlja knjige *Slike Muke i Uskrsnuća u Strossmayerovoj galeriji*, no ne gubeći iz vida umjetničko djelo i njegove likovne

←
Francesco
Capella, *Krist
pada pod
križem, oko
1750.*, ulje na
platnu (Stro-
ssmayerova
galerija starih
majstora, inv.
br. SG-296)

posebnosti. Izvatci iz evanđelja koji uvode čitatelja u pojedine ikonografske teme iznimno su korisni za sagledavanje u kojoj mjeri umjetnici ostaju vjerni ili odstupaju od tekstualnih predložaka, koji se i među sobom ponegdje bitno razlikuju (primjerice u događaju Krist pred Pilatom koji evanđelja različito opisuju). Svoju analizu ikonografskih tema autorice započinju osvrtom na pisanu podlogu prizora i mjesto i značenje događaja u liturgijskom kalendaru, ponegdje pojašnjavajući i pojedine teološke aspekte, te zatim iznose povijest prikazivanja ikonografske teme ili njezinog osamostaljivanja te formiranje i mijene ikonografskih obrazaca, da bi u njih suvereno smjestile odabrana djela uskrsnoga ciklusa iz Strossmayerove galerije. Kroz lako prohodnu, ali sadržajnu naraciju čitatelj tako osvještava detalje dostupnih mu djela iz stalnog postava Strossmayerove galerije koje možda nije ranije uočio, poput skupine vojnika predvođenih Judom koji izviru iz tame uz desni rub slike Taddea Zuccara *Krist u Getsemanskom vrtu*, ili doznaje detalje pojedinih ikonografskih prizora poput onoga tko je Malko u sceni Judina poljupca

te kojoj ikonografskoj temi odgovara prikaz Krista kao vrtlara na slici Georga Geldorpa. Tumačenje sadržaja djela kroz njihovu ikonografiju nije, međutim, ostavilo u sjeni likovne značajke djela, kojima autorice pristupaju zadržavajući visoku razinu stručnoga jezika koji u izdanju ovoga tipa možda nije nasušno potreban, no uz cjeloviti znanstveni aparat – bilješke s pojašnjenjima i uputama na relevantnu literaturu te bibliografiju i kazalo koje je izradila Indira Šamec Flaschar – daje izdanju vrijednost korisne studije. U odabiru djela možda bi se moglo očekivati da će se među spomenutima naći *Polaganje u grob* Palme Mlađega ili Bassanov *Krist na Maslinskoj gori* iz stalnoga postava, no ona koja su obrađena svakako su prilika da se pozornost posveti manje isticanim djelima “malih majstora” poput *Oplakivanja* Benedetta Code ili *Uskrsnuću* pripisanom Majstoru dvanaest apostola, koja inače ostaju u sjeni češće izlaganih i citiranih bisera Galerije poput *Fra Angelica*, *Giovannija Bellinija* ili *Vittorea Carpaccia*. Njihova je obrada u knjizi, međutim, neopterećena atributivnim problemima i manje ili više otvorenim pitanjima njihove

↑ Marco Palmezzano, *Krist nosi križ*, 1525., tempera i ulje na dasci (Strossmayerova galerija starih majstora, inv. br. SG-83)

povijesnoumjetničke sudbine, i uspješno usredotočena na ono što slika doista govori. Grupiranjem djela iz Galerije prema ikonografskom ključu moguće je pratiti i stilske promjene unutar istoga narativnoga sadržaja, poput primjerice suzdržanoga prikaza *Krist nosi križ* Marca Palmezzana iz 1525. godine i njemu supostavljenoga više od dva stoljeća kasnijega prizora *Krist pada pod križem* Francesca Capelle (oko 1750.), čiji snažni emotivni naboj podsjeća na promjene u pristupu temama sakralne umjetnosti koje su obilježila stoljeća nakon Tridentskoga sabora. Knjiga Ive Pasini Tržec i Ljerke Dulibić pokazuje da galerijska zbirka ne mora nužno biti “statična”, odnosno da se bavljenje djelima koja ju čine ne mora zadržati na znanstvenim studijama i kataloškim

jedinicama kataloga same galerije ili izložbi za koje su pojedina djela posuđena. O tome svjedoči i izložba koju su autorice priredile u travnju 2015. godine, kojom su u stalnom postavu Strossmayerove galerije bila istaknuta djela uskrsnoga ciklusa prethodno razložena u knjizi. Slikovni materijal koji prati tekst čine isključivo reprodukcije djela iz Strossmayerove galerije o kojima je riječ, što se – s obzirom da se u tekstu navode srodni komparativni primjeri iz europske likovne baštine – ne pokazuje kao ograničenje (posebno s obzirom na brojnost obrađenih tema i uključenih djela) nego, naprotiv, dobar odabir u cilju zadržavanja pažnje čitatelja na umjetninama iz Galerije. Kvalitetne reprodukcije omogućavaju sagledavanje detalja djela u funkciji razlaganja ikonografske teme koja se obrađuje, pri čemu je to posebno važno za djela koja nisu dio stalnoga postava Galerije. Među njima se ističe bogato ilustrirani *Strossmayerov časoslov* čiji složeni i raznovrsni ikonografski sadržaj i unatoč postojanju faksimilnog izdanja katkad odvraća pažnju od sagledavanja pojedinačnih prizora i njihovih specifičnosti. Upravo je to jedna od prednosti ovoga izdanja, da po sistemu “nepoznato o poznatome” upućuje na ponekad zanemarene aspekte djela koja se čitatelju potom ponovno otkrivaju u novom svjetlu. Dojmu djela doprinosi i atraktivno, no ne i pretenciozno grafičko oblikovanje u kojemu je pronađen pravi omjer između slike i teksta. Kao vrijedan dodatak studijama o djelima iz Strossmayerove galerije starih majstora HAZU, knjiga *Slike Muke i Uskrsnuća u Strossmayerovoj galeriji* dobrodošla je ikonografska vježba – i više od toga – koja će naći svoju publiku jednako među povjesničarima umjetnosti i studentima, kao i u stručnoj i široj javnosti. ×